

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Második félév.

Kolozsvár, Augustus' 14kén, 1840.

7. szám

Tartalom: Vándorlások Kolozsvár' várfalai körül, (Nagy ajtai Kovács István) 49. l. A' gerendi felirat Erdélyben, (Fehér György) 55. l. Bátorítás, (Tyrburczvári) 56. l. Igazítás, 56. l.

Vándorlások Kolozsvár' várfalai körül.

1840-ben majusban.

(Folytatás.)

Linczigh János kolozsvári király bíró 's M. Atilius Regulus római consul.

Mig Paget úr Szamosunk' hídja' oldalkövére az 1477et jelentő számjegyeket régies alakjok szerint rajzoló, nékem a' hely, hol állánk, és a' nap, mellynek folytában foglalatoskodánk, egy érdekes eseményt költe fel 's forgata meg emlékezetemben. Hídkapu előtt valánk, majus' 21ik napja teldegele: 's 1660-ban éppen ezen tájon, éppen ezen hónap' 21ikén egy olly történet folya le, mellyhez hasonlót a' világ' historiája' lapjain is ritkán olvashatunk; 's az Linczig János Kolozsvár' akkori király bírója' hazafiui hőselküése.

1660ban tavasszal Szeydi budai basa, mint az európai török hadsereg' fővezére, ura' parancsolatjából Erdélynek indult, innen II. Rákóczi György fejedelmet, a' fényes Kapu' kegyelméből végképpen kiesettet, kiüzni. Rákóczi tudta ezt, 's Szeydivel szembe szállni, megmérközni akarván, Szeben alól Kolozsvár és Szamosfalva közé jött hadával; de midőn Szeydi' közelgését és serge' nagy számát hallotta, Gyáluhoz vonúlt. Azonban mielőtt e' vonulást meg-

ejtette volna, Linczighet, a' kolozsvári királybíró't másod magával Szamosfalvához hivatta, 's nékik megparancsolta, hogy töröknek a' várost meg ne adják, 's azt ígérte, ostromoltatás' esetében ő meg fogja segíteni.

Majus' 20ikán — pünköst utáni csötörtökön — Szeydi a' Szilágy felől jöve közel érkezett Kolozsvárhoz; tábora hegyet völgyet elborított. A' kolozsváriak, Rákóczinak engedelmeskedendők, várkapuikat és várajtóikat kövel, mésszel bérakták, 's magokat oltalmazni szándékozván, a' török vezérrel semmi közlekedésbe sem ereszkedtek. Iszonyuan haragutt ez miatt Szeydi, 's Boldvai Mártonnak, Bihar vármegye' alispányának, ki némelly vármegyéjebeli csapatokkal és előkelő nemesekkel táborában vala — meghagyta: küldjön bé nemesei közül hármat Kolozsvárra 's nevében annak parancsolja meg, hogy magát adja fel, 's hadait élelem szerekkel lássa el. Rémitőnek rajzolták Boldvai' követei Szeydi' haragját, 's intették a' városiakat, engeszteljék meg őt. Kolozsvár eltelve rémuléssel Linczighet, Benedek Deákot és Brassai Györgyöt bocsátotta engesztelésére. Két ló vonta rossz szekeren indultak ezek vészterhes megbízatásukat teljesíteni, 's egy nagy hegyen megtalálván Szeydit, felvont sátora előtt állva 's basáktól körül vétetve, Linczigh idvezelni kezdette; de alig mondhatta el szándéklott beszédének egy részét: a' vezér vérbe borúlt szemekkel vadul megriasztotta, becstelenül leszidta ő-

ket, 's parancsolta hóhérainak, hogy nyakazák le. Ezek töstént megragadták a' megrémülteket, nyakukról letúrték dolmányaik' gallérait, 's már már ütni akarták le fejeiket. Ekkor az egri basa térdre esett Szeydi előtt, 's köntösét megcsókolva, figyelmeztette: minő következései lehetnének annak, ha az országba bélépte után mindjárt e' képpen bálnék illy város' biráival. Az okos eszméltetésre józanabb gondolatra íért Szeydi; megkegyelmezett most a' halálra szántaknak 's hóhérra bizta őket.

Kedvelt szokása volt a' fővezérnek mindazon fejeket, mellyeket törökjei levágtak, megnyúztatni, szalmával megtöltetni, 's mint győzedelmő' jeleit urának küldeni. E' végre táborában emberfő nyúzó helyet tartott. Oda vitték a' hóhérok Linczighet és két társát, 's ott lábakra bilincseket vertek, nyakukra vaskarikákat alkalmaztak, a' karikák' lyukain torkaik alatt mintegy 30—40 ölnyi hosszúságu lánczot átvontak, őket még hét paraszttal együvé fűzték, 's így emberfőket hánytak eleikbe, hogy azokat nyúzzák. Az embertelen munkára Linczigh és követ társai erőszakkal nem kényszerítettek ugyan, de igen a' szegény parasztok.

Bármilly csoportos és súlyos nyomorúságok terheljék az embert; mind addig mig eszmélete el nem hagyja, van még is egy vigasztalódása — 's ez a' könyörgés! Fel-felfohászkodik istenéhez, kinek dicső laka fenn a' ragyogó csillagok felett, 's ha nem száll is mindjárt alá segély; vallásos hite azzal biztatja, hogy majd szálland, 's ez enyhíti némileg szenvedéseit. — Linczighék e' vigasztalással sem élhetének háborítatlanul. — Midőn az esthomály ráborult a' hegyekre, imádkozni akarának a' rabok, kik Szeydi' táborában sokan valának, 's mindnyájan térdre omlának, térdre velők Linczigh is; mit látván a' törökök, karódarabokat ragadtak, 's irgalom nélkül felvervén őket, imádkozniok nem hagyták. Az éj, a' nyugalom' szo-

kott időszaka is csak nyúgtalanságot, kint hódított rájuk. Fejeiket öszvetéve feküttek le földre az egy egy rablánczra fűzöttek, 's ki közülök fejét csak felütötte, az agybafoébe veretett.

Más nap — majus' 21ikén — a' török had közelebb indult Kolozsvárhoz. Linczighék vaskarikáikkal és lánczokkal nyakokon, a' darabos szántó földeken keresztül úgy hajtottak mint megannyi barmok, 's miután a' Szamos' és Nádas' folyóin övig érő vízben átgázoltak, a' táborral együtt megszállottak. Ez nap a' fő vezér tihája — ravaszssággal akarván Kolozsvárt megvenni — ura' parancsolatjából magához vitette Linczighet, lovat adatott alája, 50 jancsárt rendelt melléje 's parancsolta néki: menjen bé Kolozsvárra; nyitassa meg a' város' kapuját, állítsa oda a' jancsárokat 's ezek megőrzendik, hogy annak nem fog semmi hántódása lenni a' törököktől. — Linczigh kísérő jancsárral feljővén Hídkapuhoz, itt a' hídaljait telve lelte más jancsárokkal, kik kezeikben mindnyájon egy egy darabfát tartván, fenhangon kívánták, hogy nyitassa meg a' kis ajtót*).

Azt lehetne gondolni, hogy Linczigh, miután két nap alatt olly sok szenvedést állott ki 's még többtől retteghetett, most főképpen önön személye' bátorsága' biztosításán iparkodott; de ő koránt sem azon törekedett. Átlátta, hogy a' vele jött 's híd alatt talált jancsárok a' kis ajtót mihelyt megnyitattná, töstént megrohanának és elfoglalnák, el azután a' várost is; 's ámbár nős, apró gyermekes ember volt, mindazáltal feledni kíváná férj- és édes atyalétét;

*) Azt e, melly Hídkapun feljűl a' barátok' klastroma' irányában Ó-várból, vagy azon alól Szappany utczából nyílt ki? nem lehet bizonyossággal meghatározni; azonban akármellyiket, az itt nekünk most mindegy. — Hogy pedig a' törökök nem Hídkapu', hanem a' kis ajtó' megnyitását sürgették előbb, azért történt; mert bé lévén kövel rakva mind a' kapu' 's mind a' kisajtó' nyílása, a' kisajtót hamarabb és könnyebben megnyitathatónak vélték.

úgy tekinté magát mint csupán Kolozsvár' biráját, 's hősí nagy lélekkel elhatározván saját életét a' város' közjaváért feláldozni; a' belső várfokról kinéző városiaknak ezt kiáltá felintőleg: "Periculum est intromittendi!" — A' jancsárok gyanítván latin szavai' értelmét felboszszankodtak 's erőltették őt, nyitassa meg a' kis ajtót, mert különben meg kell halnia. — Távozzatok el az ajtótól, szolt hozzájuk ő, mert sokan vagytok, 's ez miatt félnek megnyitani; de ha magamra hagytok, engemet bébocsátuak, én aztán a' kaput is megnyitatom és ti is béjöhettek. "Hamis vagy eb," kiáltozták haragoson a' jancsárok, "mert ezt csak azért mondod, hogy téged békapjanak." — "Kezeseket állatok," felelt nékik ő. — "Tizenhatért sem adnánk," rivalkodtak a' jancsárok, 's megragadván őt, mint az ebet úgy vitték a' czigányok' házok mögé hogy fejét vegyék.

Itt meggondolkodván, ismét a' kapuhoz küldötték, hogy nyitassa meg. Ő a' felvonó hídhoz menvén 's a' kötélkieresztő lyukon behajolván, egy ott levő Szőlősi Gábor nevű embernek mondá: "Kérem én bé, kérvén: hogy megnyissátok a' kaput; de semmiképpen meg ne nyissátok, mert el kell vesznetek!" — Most újra megrohanták a' jancsárok, szidalmakkal halmozták 's a' czigányok házához vitték hogy megöljék.

Viszont a' kapura küldötték, 's midőn látták, hogy most is vonakodik megnyitattani, nagy dühösséggel hurczolták a' tábor felé — a' henteselerek' vágó hidjához.

Onnan ismét vissza hozták és kényszergették: parancsolja meg a' kapu' megnyitását, mert a' vezér jó indulattal levén a' kolozsváriakhoz, városukat meg akarja őriztetni, hogy a' törökök hatalommal bé ne vegyék. Elérkezvén a' város alá Linczigh, a' várfalak mellett elfolyó Szamos' partjára állott, 's onnan a' város belieknek még egyszer és utóljára kiáltotta: "En-

nékem most meg kell halnom! — A' várost meg ne adjátok — a' vezérnek való ajándéokra gondot viseljete — engeszteljétek a' vezért!" — Ezen szavaknál egy veres patyolatos török köntösét vállán megkapván, 's őt dühöngve visszarántván, dörgé: "Meg kell ma eb halnod!" 'S töstént visszavitték a' táborba. A' jancsárok is, elhagyván a' várost, kitakarodtak oda.

Legelső, mit a' táborban Linczighgel mások miveltek, abból állott, hogy lábaira vasat vertek; 's mit bilincsei közt ő magára nézve várt, az halál vagy örökös rabság volt. Devajmi sokszor történik emberrel éppen ellenkezője annak, a' mit várt és remélt! Így most vele is. Azért-e, mert a' törökök nem is vélt nagylelkűsége által meglepetve, hatva érzették magokat, 's akaratjuk ellen is becsülésére hajoltak; vagy inkább azért, mert midőn a' Gyalu's Lóna között táborozó Rákóczit éppen meg akarták támadni, 's a' harcz' kimenetele kétségesnek látszott, nem tartották tanácsosnak a' hátok megett maradandó kolozsváriakat illy birájok' tovább kintatásával vagy megöletésével még inkább magok ellen ingerleni? Linczighgel kimélobben kezdettek bánni. Estve felé a' vezér' tihája magához vitette, 's kérdezte tőle és társaitól: miért szegültek elannyira a' császár ellen? Ők mentették magokat; amaz kávé hozott, itallal kínálta őket 's ígérte, hogy esedezni fog érettek a' vezér' előtt, ha háládatlanok nem lesznek. Ők ajánlották hálájukat. Majd a' fő vezér' eleibe vezettettek, ki rájuk tekintvén, de kegyesebb szemmel mint ezelőtt, imígy szolt hozzájuk: "Titeket fel akartalak nyársaltatni, de — hogy akaratomat nem teljesítettem — köszönjétek ezeknek a' basáknak (ezek éppen divánt ültek körülötte), mert jó emlékezettel vagynak felőletek, hogy a' város hű volt mindenkor a' császárhoz." Több szavai közt parancsolta aztán a' vezér: vitessenek táborába mindenféle élelmet, ő az árát mindennek megfizeteti. El-

végre megkegyelmezett nekik, mind a' hármokra aranyos kastányt adatott, azon kívül törökül és magyarul egy biztosító levelet, 's szakállára fogadta, hogy semmi hántalmok nem lesz, ha hűvek maradnak. Ezzel szabadon bocsátotta. Most Boldvai Márton, Bihar vármegyei alispány is sziveskedni kívánt nekik, 's maga kocsiján és lovaival haza küldötte őket. Késő estve jutottak a' várkapuhoz, 's mivel a' kapuk és kisajtók mind bé voltak kővel rakva, kötelekkel vonatnak fel a' várfalakon. Így érkeztek vissza érettek remegő 's rájuk várakozó kedveseik' és küldőik' karjai közé.

Következő nap — majus' 22kén — Szeydi hasa hadaival korán Rákóczi ellen vonulván, Fenes, Lóna 's Gyalu között megívott vele, 's Rákóczi elveszté nem csak a' csatát, hanem fejedelemségét és életét is.

Linczigh maga leirta volt ön élte' folyamát, 's Aranka György, midőn 1796-ban az erdélyi történeti kéziratokat ismertette, Linczigh' ezen irományát is dicsérettel említette; őt magát pedig Regulushoz hasonló nagy szívű hazafinak nevezte, 's valóban méltán.

Marcus Atilius Regulus római consul társával Manlius Vulsoval Krisztus' születése előtt 256-dik év körül Carthago ellen küldettháboruba; Hamilcar és Hanno carthagói had- és hajóvezérek akadályozni akarván őket, Sicilia' délszakparti városa Heraclea irányában szembe szálltak velök; de Róma' consulai meggyőzték a' carthagói hajóserget, ámbár ez számosabb volt az övéknél, átvitorláztak a' közép tengeren, kiszálltak Áfrikába, 's Clupea' városát elfoglalván, azt hadtanyájokká alkalmaztatták. Innen tudósították a' római tanácsot eddigi tetteikről, 's utasítást kértek tőle a' tovább teendőkre nézve. Az visszamenni parancsolta az egyik, ott maradni a' másik consult; M. Vulsó tehát a' hajóhad' egyik részével haza tért Rómába, Regulus megmaradt Áfrikában. Majd kitelt ugyan

consuli éve, de helyébe akkor sem küldetett valamelyik új consul; hanem ő consulhelyetessé — proconsullá — neveztetett ki, 's ott marasztatott, szerencsés győzedelmi pályáját tovább folytatni; és ő folytatta is. Egész Carthagoig nyomult elő, annak sergein mindenhol diadalmaskodván. Carthagót, Róma' büszké vágytársát rémülés foglalta el. Szerencsétlenségében régi ellenségei — a' numidák — is ellene támadtak, 's vidékét irgalmatlanul rombolták, égették. A' künn védtelenül maradt környéki lakosok a' fő város' falai közt ótalmat remélvén, oda tódultak, de rájuk ott is halál várakozott — élelem' drágasága 's szűke miatt mint éhség' áldozati hullván el.

Illy helyzetében Carthagót egészen meggyőzetettnek hitte Regulus; 's azon dicsőségéhez, hogy az ellene megkezdett háborut eddig szerencsésen folytatta, hozzája vágyván kapcsolhatni azt is, hogy hasonló szerencsével bé is végezte: békekötésre szólította fel a' carthagóiakat. — Örömmel küldettek és mentek a' végett hozzája követek, 's kívánták hallani a' feltételeket. "Egész Siciliából és Sardinia'ból" szolt a' proconsul, "takarodjanak ki a' carthagóiak; a' római hadi foglyokat adják ki ingyen, magokéit váltsák ki pénzzel; minden hadi költséget fordítsanak meg 's azon kívül évenként fizessenek adót a' rómaiaknak." — Ezekhez még más nem kevésbbé terhes feltételek is járultak. Elbámulva hallották mind azokat a' követek, 's midőn kérték, javaslaná szelidebbeket, "Vagy győzedelmeskedni kell, vagy engedelmeskedni a' győzedelmeseknek" felelte nekik elbizakodott hangon; 's a' követek távoztak.

Rendkívül szorongatva voltak ugyan a' carthagóiak; mindazáltal készebbeknek nyilatkoztak akárminek elszenvedésére, mint a' proconsul' feltételeinek elfogadására. Ezen szorongatásokban segítségökre érkezett Xanthippus lacedaemoni hős vezér egy görög csapattal; átvette a' car-

thagói hadi főparancsnokságát; azt naponként gyakorlotta a szükséges hadi fordulásokban, illő fenytékhez szoktatta, diadalnyeréssel bízatta, 's e'képpen abban az ön erejében bizást, melly egészen elenyészett vala, ismét felélesztette 's vissza állította. Regulus mindezekkel semmit sem gondolt; ő miután a' carthagóiak vízi 's földi haderejét összetörte, Áfrikában szinte 200 várost meghódított, 200,000 embert foglyává tett: a' fővárost is feladásra kényszeríthetni vélte, 's kevélyen írta Rómába, hogy "Carthagó' kapuját a' ráijesztéssel zárva tartja; " 's ezért midőn ennek lakóji a' békességre tisztességes feltételek alatt kérve kérték, rá nem hajolt. Xanthippus tehát, mihelyt kedvezőnek látta magára nézve a' helyet és időt, megtámadta őt, 's olly szerencsés kimenetellel harczolt ellene, millyenről álmadozni maga sem méréselt soha. A' római seregből csak 2000 ember menekedhetett életben Clupeába; 30,000 a' csatatéren halva maradt; 's mi legtöbb — Regulus elevenen elfogatott, Carthagóba vitetett, 's tömlöczbe záratott.

Évekig tartatott ottan sanyárgattatva. Azalatt rómaiak és carthagóiak közt mind folyt a' háboru változó szerencsével. Végre L. Metellus római proconsul ismét Sicilia' egyik városánál Panormusnál fényes győzedelmet nyert az utólsókon. 20,000 embereiket veszítették el ezek e' harczban, 's azokon kívül minden elefántjaikat.

Carthagó' látván, hogy hada tökéletesen megveretett, elefántjai mind Rómába hajtattak; Siciliát Lilybaeum és Drepanum városokon kívül egészen elvesztette, 's a' rómaiak földön és vizen ismét hatalmasok lettek: követséget küldött Rómába, ezzel békességet kötendőt, vagy legalább a' hadi foglyokat kicserélendőt. Követjeivel küldötte Regulust is, mert ez nála már rég óta raboskodék, otthon neje 's gyermekei valának, atyjafiai a' senatusban ülének, atyja'

testvére' fia C. Atilius Regulus éppen consulságot visele, 's innen úgy vélekedett: a' követség' céljának buzgóbb és hatalmasb előmozdítója senki sem lehetend 's leend mint a' fogoly Regulus; azonban mi előtt elbocsátotta volna, hitet mondatott el vele, hogy Carthagóba ismét vissza menend, ha a' követség' célja nem sikerülend.

Megérkezett Regulus Rómába, 's itt senatus' gyűlésében a' carthagói követek' sorában állva szólt: "Ő is, mint a' ki hadi jogaúl fogva carthagóiak' rabja, elhozta urai' perancsait, főképpen azt, hogy a' háborunak vettessék vég, olly feltételek alatt, mellyeket mind a' két nép jóknak látand; ha pedig ez meg nem eshetnék, legalább a' foglyok cseréltessenek ki." — Ezután a' követek távozván a' gyűlésből, velök ő is kiindult, 's bármilly szivesen kérte is a' senatus, hogy tanácskozásában legyen jelen, arra csak azután állt rá, miután a' követek meggyeztek benne. Ekkor leült, 's midőn vélekedése kérdeztetett, imígy beszélt: "Egybeirt Atyák! én még is csak római vagyok; testem ugyan, mint a' szerencsének tetszett, ellenség' hatalmában van, de lelkem a' szerencsének meg nem hódolván ollyan marad a' millyen volt; minek okáért inkább ennek engedelmeskedvén, mellyet sajátomnak lenni vélek, mint testemnek, melly másé: sem a' foglyok' kicserélését, sem a' béke' kötését nem javaslom — Megmaradván a' háboru, a' foglyokat visszatnotok, néktek teljességgel nem hasznos: mert ők érettem egyért sok vezéreket, megaggottért ifjakat kívánnak vissza, kik közt ismerem ollyanokat, hogy óvakodjatok őket megvetni; véget vetni pedig a' háborunak, hanemba legfényesb feltételekkel, vagy általános győzedelmet nyerendetek, mind a' ti bölcseségtökhöz illetlen, mind Róma' ügyének felette káros." — Tetszett volna tanácslata, ha az ő megmaradásával egyeztethető lesz vala; de annál inkább szánakoztak rajta, minél inkább

mellőzte önnön javát a' hazáéna elömozdításáért, 's már oda látszottak hajlani, hogy akár-melly feltételek alatt visszaadjanak honának egy illy nemes lelkü férfiat, és kezdették mondogatni, miután övéihez visszatért, jog szerint megmaradhat vagy tartóztathatik a' városban. A' főpap is azt erősítette, hitszegés nélkül Rómában maradhat. Ezeket hallván, olly ábrázattal, melylyen maga a' tanács is elcsudálkozott, mondta nekik: "Hasztalan ügyekeztek tőlem megnyerni azt, mi se néktek gyönyörűségtökre, se a' hazának hasznára, se nékem becsületesemre nem válnék. Tálán, mig a' dolog új lenne, vidámul és örvendezve szemlélnétek engemet magatok között járkálni; de mihelyt elenyésznek ezen első öröm' rövid rohama, gyűlöletesbbé tenne előtetek visszajöttöm' rútsága, mint a' millyen ohajtottá tett volna távollétem. — Mi engemet illet, tudom, nagy gyötrelmek, válogatott kínzások várnak készen Carthagóban. De mindezeknél szomorítóbb, ítéletem szerint, hitet szegni. — Ne véljétek nyomoruságosnak azt, ki a' nyomoruságot el tudja szenvedni. Mivel én a' rabszolgaságot, megvettetést, fájdalmat, étlenséget, álmatlanságot rosszaknak soha sem tartottam: annyi idő alatt hozzájok szokván, megszüntem azt is hinni, hogy azok terhesek. Mert eltűrve megtanultam, hogy eltűrhetők; ha inkább megsúlyosbítanak, mint ember elhordozhatná, nem csak attól, hanem minden más nyomoruságtól is megszabadítand a' hirtelen halál. Semmit sem látok tehát mitől félnem kellene, ki a' haláltól nem félek, melyet még siettetni is szabad, mit magam is megtettem volna, ha férfihoz illőbb nem lenne a' fájdalomon győzedelmeskedni, mint attól szaladni." — A' tanács Regulus' itt elmondott és el nem mondott szavaiból hallván az ő gondolkozását, akaratját és tanácslását: a' háborut folytattatni határozta. — Most némellyek erőszakkal is bonn akarák tartóztatni Regulus-t; az ő neje pedig Marcia, 's gyermekei érette

mindenféle sírva, jajgatva járván, a' consulok azt mondták: "Ha honn marad Regulus, ki nem adják; ha elmenyen, meg nem tartóztatják." — És Regulus — nejével és gyermekeivel a' találkozást önként kikerülvén — a' követekkel együtt visszament Carthagóba, hol aztán, némellyek szerint, halálra kínoztatott.

Szép tett — nemde kedves olvasóm — ez a' Regulusé? De valljon kevésbbé szép-e a' Linczighé? Regulus Carthagó' rabja vala, Linczigh Szeydi basáé; Regulus Rómába küldeték; hogy azt békeségkötésre vagy foglyok' kicserélésére bírja; Linczigh Kolozsvárba, hogy annak kapuját megnyitassa; Regulusnak tehetségében vala, Rómát békeségre bírni 's az által önnön rabságának végét szakasztani, de Rómának kárát látván a' békekötésben, készebb lön háborut javasolni 's rabságába visszatérni, mint saját szabadságát annak kárával eszközteni. — Linczighnek hasonlólag hatalmában álla, Kolozsvár' kapuját megnyitattani, 's az által magát rablánczaiból kiszabadítani, de a' kinyitattatást ő is veszélyesnek tekintvén Kolozsvárra nézve, készebb leve ellenkezőt parancsolni, 's magát rabságába visszahurczoltatni hagyni, mint szabadságát annak veszélyeztetésével vásárolni meg; — és így Linczigh Kolozsvár' javáért éppen olly nagy lelkűen száná oda áldozatul ön életét, mint Regulus Róma' érdekéért a' magáét. Még is, mi roppant a' különbség e' két nemes lelkü hazafi' földi jutalmára nézve! Regulus' tettét tudja, 's érette őt, mint illik, évezeredek óta tisztelve bámulja a' világ; Linczighét eddig Kolozsvár sem tudá, pedig ez szintűgy fénypontul szolgálhat nem csak egy város' kronikájába, ha nem egy ország' sőt világ' historiájába is mint amazé. 'S ha lesz is olvasóm, ki ezt talán kétlendi vagy éppen tagadandja; abban, reméllem, mindenik egy értelemben fog lenni velem: hogy ha voltak valahá Kolozsvárnak biráji, kikkel

méltóan büszke lehet, Linczigh azoknak bizonyosan egyike.

Híd és Hídkapu még darabig foglalatoskodtathata bennünket; de határozott időnk elvala telve, 's szállásunkra sieténk.

(Folytatása közelebből.)

Nagy ajtai Kovács István.

A' gerendi felirat Erdélyben.

Az erdélyi tudósok honi régiségek' nyomozása' 's fejtegetése' dolgában meg nem szűnnek különös figyelmünket érdemlenni. Különbféle nyelven közre bocsátott folyó irományaik általegykori fejedelemségek're oly fényt derítettek, mellynek sugári nem csak szomszéd országunkra de miveltebb Európa részeirei is kihatottak.

Csüggedhetlen fáradozásaik' gyümölcsét, mellyeket német nyelven esmértettek meg, itt nem említvén, tekintetre méltónak tartom amaz ezredik esztendei feliratot, mellyet J. J. Incze F. lelkész *) szorgalmasan leirt, 's a' Nemzeti Társalkodó' ez idei másodfélévi harmadik számában köztudtunkra adott.

Találtatik az Torda vármegyei M. gr. Kermény nemzetséghez tartozó, Gerend nevezetű helység', egykor catholicus templomának szekrestyéje' ajtaja felett épen, 's olvashatólag maradvá 's így szól:

„IS·TAM·CAMERAM·AEDIFICAVIT·STEPHANUS·SACERDOS·ANNO·DOMINI·MILLESIMO·

az az: Istam cameram aedificavit, Stephanus Sacerdos Anno Domini Millesimo.“

*) Nem lelkész, hanem Gerenden tudományoknak élő magános hazafi. Szerk.

A' felirat betűinek, iratának, osztályának, számjegyének helyességére nézve semmi kifogást nem szenved: mindenike az ezerediki kor' sajátosságait hiven tünteti elé. Fenmaradtát a' hely' széntsége, az elemek' rombolásától menekültség' hitelesítik. Ezen emlék jeles ön magában: mert keresztény időkorunkból a' rokon magyar és erdélyi nemzet idősebbet teljes épségében tudtomra, nem mutathat; 's különbbel akármelylyik nép se dicsekedhetik zsenge korából.

Tartalmára nézve pedig igen fontos: hogy annak építője napnyugoti diák szertartásu pap volt, nyilván bizonyítja: mert ha napkeleti görög szertartásu volt volna bizonynyal görögül hangzott 's alakult volna, 's következő észrevételekre kénitet.

Tehát nem igazolhatni Schwarz Gottfried állítmányát, melly szerint ő a' magyarok' kereszténységének kezdetét a' napkeleti görög szertartásu papságnak tulajdonítja, mondván: „Erit igitur primus Hungariae episcopus Hierotheus; hungaris ab ecclesia graeca datus. A vero non abludit; plures cum ipso sacerdotes Constanti-nopoli in Hungariam exmissos; crescente saltem credentium in Christum numero plures ab Hierotheo inaugurari, oportuit.“ Initia Relig. p. 40. 41. Ha az erdélyiek' a' görög papság által megtérítettésének nyoma hiányzik, a' gerendi felirattal nyilván ellenkezik, a' magyarok' megtérítettése a' napkeleti szertartásu papságnak igazsággal nem tulajdoníthatatik. Volt a' paczinacitáknak is Gylasok (Const. Porphyrog. de adm. Imp. 38), ha küldetett hozzá Hierotheus püspök, meglehet ehhez küldetett.

Ellenmond azon felirat Bárdosink' véleményének is, ki azt vallá (Supplementa Analectorum scepus. p. 1.) hogy az erdélyi magyarok először schismaticus görög szertartásu keresztények voltak, 's Gyula fejedelmökkel együtt első királyunktól sz. Istvántól fegyverrel kényszerítették a' diák szertartásu kereszténységre. Ha

az erdélyiek eleintén görög szertartásu keresztények voltak volna, a' gerendi szekrestye' ajtaja feletti diák felirat ezeredik esztendőről nem olvastatnék; 's szent István nem is a' szertartás' különbségéért támadta meg Gyulát, hanem mivel a' kereszténységtől idegenkedett: „Stephanus Ungarorum rex avunculum suum Julum cum exercitu vicit, ac comprehensum cum uxore, et filiis duobus ad christianismum compulit.“ — Chronicon Hildesheimen Parte II. Capite XXIX. — „Rex Stephanus Geulam vincit in Hungariam duxit eo, quod in fide esset vanus, et noluit esse christianus.“ Chron. Thur. P. II. C. XXVII. De nem is voltak sz. István király' idejében a' görögök schismaticusok: Photius holta után helyreállott a' két egyház között az egység és tartott csak nem a' Xidik század' végezetéig, tudja ezt minden historicus.

Ellenkezik ugyan azon felirat azok vallásaikkal is, kik a' Magyarország' napkeleti lakosait görög szertartásu kereszténységre, a' napnyugotiakat pedig diák szertartásira térteknek állítják minden hiteles tanuk nélkül: ezen esetben ismét nem volt volna Erdélyben Gerenden a' diák felírásnak helye, melly nyilván e' napkeleti részekhez tartozott. Első királyunk Kejan vezér ellen nem azért hadakozott: mert ő népével együtt napkeleti szertartásu keresztény, hanem mivel ellenkező 's pártoskodó volt: „Post haec movit exercitum suum contra Kean ducem bulgarorum et slavorum, eo quod praedicto regi rebellis fuit in omnibus.“ Chronicon Thur. P. II. cap. XXX. Vita S. Gerardi Cap. X. Hasz. István a' görög szertartásu kereszténység' ellenléte nem volt volna; a' görög szertartásu apácákat három helyen is: veszprémi völgyben, Visegrádon, 's Tormován nem alapított volna. Ezeknek megvilágosítására a' gerendi fel-

irat fényt derítvén mind jegyzőjének mind közre bocsátójának szives köszönettel tartozunk. Pesten jul. 22kén 1840.

(Hasznos Mulatságok.)

Fehér György. m. k.

Bátorítás.

(Millához.)

Ha hallasz bús sohajt
Húsnyári éjszakán,
'S kinézzs kíváncsian
Házadnak ablakán;

'S látandasz bolygani
Egy halvány termetet,
Melly híven képezi
A' sír-kisértetet;

Galambi szívedet
Ne lepje félelem;
A' termet én vagyok
Kit sorvaszt szerelem.

Tyburezvári.

Igazítás.

Ezen N. Társalkodó' folyó félelvi 4-ik számu ivében az Aiguille du Midi' magasságát jelező 1348 számokat — közülök közből egy 0 ki lévén maradvány nyomtatási hibából — e' képen kell igazítani: 13048; 's aztán valamint ezen így megigazított, úgy a' Col de la Seigne', Bon-Homme' 's Chamouny völgy' magasságát mutató számoknál is az ő helyett lábat kell érteni.